

Annotation

Chernogor N. V. Problems of decision of terms and terms in the inherited right for Ukraine. — Article.

At present, the question of research into the limits and terms in inheritance law of Ukraine is essential. The timing and terms of the succession law found quite widely used, but the consolidation of the Civil Code of Ukraine in 2003 the concepts of «deadline» and «term» causes problems with practical application.

The timing and terms of the succession law found quite widely used, but the consolidation of the Civil Code of Ukraine in 2003 the concepts of «deadline» and

Keywords: Inheritance Law, the right to inheritance, opening heritage, term, period, moment.

УДК 347.2

О. В. Куций

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ОБМЕЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ РЕЧЕЙ

Постановка проблеми. Основою формування правової держави є чітке уявлення про природу речей, їх цивільно-правовий обіг, класифікацію й способи захисту. У даному зв'язку теоретичні проблеми обмеження цивільного обороту речей набувають особливої практичної значимості.

До обмежено оборотоздатних об'єктів належать об'єкти цивільних прав, визначені законом, які можуть належати лише певним учасникам обороту, або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом. До таких об'єктів, наприклад, відносять зброю, вибухові речовини, наркотичні та психотропні засоби. Законодавством також визначено ряд видів підприємницької діяльності та ряд товарів, здійснення операцій з якими дозволяється лише на підставі відповідних ліцензій. Це стосується виробництва та реалізації алкогольних і табачних виробів, медичних препаратів, здійснення операцій з валютою.

Вилученими з обороту вважаються об'єкти, які не можуть бути предметом цивільно-правових угод чи іншим чином переходити від однієї особи до іншої. Порухення цього правила тягне за собою визнання таких угод недійсними. Реформування української економіки на ринкових засадах значно звузило коло об'єктів цивільних прав, яких у цивільному обороті не допускається (об'єкти, вилучені з цивільного обороту), які мають бути прямо встановлені законом. Якщо раніше до таких об'єктів належала земля, надра, то зараз земля та інші природні ресурси можуть відчужуватися або іншим чином переходити від однієї особи до іншої відповідно до закону, яким визначається певний правовий режим обороту таких об'єктів. Вилученими з обігу є об'єкти, які згідно з законодавством перебувають лише в державній власності, зокрема землі природно-заповідного фонду, об'єкти історико-культурної спадщини та художні цінності загальнодержавного значення. Вилученими з обігу можна також вважати ядерні матеріали та об'єкти ядерної енергетики, що можуть перебувати лише у державній власності.

Стан дослідження. Наукові дослідження у даній сфері здійснювали відомі українські вчені-юристи Є. О. Харитонов, А. І. Дрішлюк, О. М. Калітенко, О. А. Підпригора, Д. В. Боброва та ін. Разом із тим за наявності деяких прогалин, метою статті є дослідження особливостей сучасного правового регулювання питань обмеження цивільного обороту речей.

Новизна дослідження міститься в поглибленні знань про правовий режим цивільного обороту речей та наданні певних рекомендації з удосконалення національного законодавства.

Мета і завдання дослідження. Мета пропонованої статті — аналіз обмеження цивільного обороту речей.

Для досягнення поставленої мети є необхідним розв'язання таких завдань:

- проведення правового аналізу оборотоздатності речей;
- встановлення особливостей обмеження цивільного обороту речей.

Виклад основних положень. Держава здавна регламентує циркуляцію матеріальних благ у суспільстві. Цивільне законодавство за ступенем оборотоздатності розподіляє об'єкти цивільних прав три види:

– об'єкти цивільних прав, які можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином;

– об'єкти цивільних прав, перебування яких у цивільному обороті не допускається (об'єкти, вилучені з цивільного обороту), мають бути прямо встановлені у законі;

– об'єкти цивільних прав, які можуть належати лише певним учасникам обороту або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом (об'єкти, обмежено оборотоздатні), встановлюються законом [1].

Загалом під терміном «оборот» розуміють перехід речі від однієї особи до іншої. Якщо річ не вилучена з обігу і не обмежена в ньому, її можна вільно відчужувати, вона переходить в порядку спадкування чи іншим способом. Таким способом встановлюється правовий режим речей, які вільно обертаються. Обмежені і вилучені з обігу речі не можуть вільно відчужуватися, переходити в порядку універсального правонаступництва або іншим способом.

Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» затверджує перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України:

– зброя, боєприпаси (крім мисливської і пневматичної зброї і боєприпасів до неї, а також спортивної зброї і боєприпасів до неї, що придбаваються громадськими об'єднаннями з дозволу органів внутрішніх справ), бойова і спеціальна військова техніка, ракетно-космічні комплекси;

– вибухові речовини й засоби вибуху, всі види ракетного палива, а також спеціальні матеріали та обладнання для його виробництва;

– бойові отруйні речовини;

– наркотичні, психотропні, сильнодіючі отруйні лікарські засоби (за винятком отримуваних громадянами за призначенням лікаря);

- протиградові установки;
- державні еталони одиниць фізичних величин;
- спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (зазначені засоби не можуть також перебувати у власності юридичних осіб недержавних форм власності);
- електрошокові пристрої та спеціальні засоби, що застосовуються правоохоронними органами, крім газових пістолетів і револьверів та патронів до них, заряджених речовинами сльзоточивої та дратівної дії [2].

Вилучені з обігу речі знаходяться виключно в публічній (тобто державній) власності, а тому не можуть бути предметом угод з приватними особами.

Вилучені з обороту речі можна умовно поділити на дві групи. У першому випадку вилучення диктується особливим публічним призначенням, що включає приватну власність (такі речі цілком можна називати публічними речами). Друга група вилучається з обігу в силу властивостей, які змінюються з часом. Поки річ не загрожує оточуючим, вона може належати будь-кому, але як тільки вона починає становити небезпеку, її потрібно знищити. З цього моменту її існування — неминуче зло, а право приватної власності — виняток, виправданий технічною неможливістю негайної переробки.

Для вилучення з обігу публічних предметів достатньо вказати в законі на те, що об'єкт належить до виключної власності держави. Відносно «приватних» речей закон має визначити той ступінь небезпеки, за межами якого їх відчуження забороняється, і вони підлягають знищенню.

Вона ж установлює спеціальний порядок набуття права власності громадянами на окремі види майна.

Громадяни набувають права власності на такі види майна, придбаного ними з відповідного дозволу, що надається:

- на вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю — органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 21-річного віку; на вогнепальну мисливську нарізну зброю (мисливські карабіни, гвинтівки, комбіновану зброю з нарізними стволами) — органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 25-річного віку; на газові пістолети, револьвери і патрони до них, заряджені речовинами сльзоточивої та дратівної дії, — органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку; на холодну зброю та пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду — органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку;

- на об'єкти, що перебувають на державному обліку як пам'ятки історії та культури, — спеціально уповноваженими державними органами охорони пам'яток історії та культури (Мінкультури, Мінінвестбудом і Головархівом України);

- на радіоактивні речовини — Державним комітетом України з ядерної та радіаційної безпеки у разі наявності висновку органів територіальної санітарно-епідеміологічної служби про можливість використання цих речовин майбутнім власником в існуючих у нього умовах [2].

Куди ширше коло речей, придбання яких доступно кожному, але лише за наявності спеціального дозволу. У першу чергу необхідно згадати про загальні дозволи на придбання (а іноді також і на продаж) деяких товарів. До їх числа відносяться ліцензія, квота, свідоцтво про державну реєстрацію.

Ліцензія є найбільш поширеним видом загального дозволу на оборот речей. Відсутність ліцензії дає можливість її оскаржити. При визнанні угоди недійсною вважається, що вона не породила правових наслідків, а тому право власності повертається до продавця «з зворотною силою». Законодавство дає дуже великий перелік випадків, коли для відчуження або придбання речей потрібна ліцензія. Частина з них викладена в Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [4], інші розкидані по спеціальному законодавству. Наприклад, для придбання ліків, що містять наркотичні речовини, потрібен рецепт лікаря. Господарська діяльність з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також господарська діяльність з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами підлягають ліцензуванню відповідно до даного Закону з урахуванням особливостей, визначених законами України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [5].

Відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [4] ліцензуванню підлягають близько 45 видів господарської діяльності, розглянемо деякі з них:

- виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду;

- виробництво вибухових матеріалів промислового призначення (згідно з переліком, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань нагляду за охороною праці та державного гірничого нагляду);

- виробництво особливо небезпечних хімічних речовин;

- операції у сфері поводження з небезпечними відходами, збирання і заготівля окремих видів відходів як вторинної сировини (згідно з переліками, що визначаються Кабінетом Міністрів України);

- видобуток дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння;

- виробництво ветеринарних медикаментів і препаратів, оптова, роздрібна торгівля ветеринарними медикаментами і препаратами;

- торгівля пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин);

- виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж;

- розроблення, виготовлення спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації,

торгівля спеціальними технічними засобами для зняття інформації з каналів зв'язку, іншими засобами негласного отримання інформації.

Державна політика у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів спрямовується на: визначення основних принципів та напрямів державного регулювання відносин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, встановлення державного контролю за обігом в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та додержанням законодавства про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори.

Наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори з урахуванням доцільності їх використання у медичній практиці та залежно від ступеня їх небезпечності для здоров'я людини і застосовуваних заходів контролю за їх обігом включаються до відповідно пронумерованих списків таблиць Переліку (770–2000-п) [5]. Обіг препаратів, що містять наркотичний засіб або психотропну речовину, які включені до таблиць II і III Переліку (770–2000-п), підпадає під дію заходів контролю, що застосовуються щодо обігу наркотичного засобу чи психотропної речовини, які в них містяться. Якщо препарат містить не один наркотичний засіб чи не одну психотропну речовину, а кілька наркотичних засобів та (або) психотропних речовин, які включені до таблиць II і III Переліку (770–2000-п), щодо обігу яких встановлено різний режим контролю, то його обіг підпадає під дію заходів контролю, що застосовуються щодо обігу того із засобів або тієї з речовин, що підлягає більш суворим заходам контролю.

Аналізуючи Постанову Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна», можна зробити висновок, що в ній закріпленні не всі об'єкти, які обмежені в цивільному обороті. Так, Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» закріплює:

– незаконний обіг спирту етилового, коньячного, плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів — імпорт, експорт, транспортування, зберігання, торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами з порушенням вимог законодавства, що регулює ці питання;

– незаконне виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового алкогольних напоїв та тютюнових виробів — виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів без наявності ліцензії на цей вид підприємницької діяльності [3].

Кодекс України про адміністративні правопорушення закріплює відповідальність за виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших

міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення (стаття 176). Також існує відповідальність за придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (стаття 177) [6].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок у цьому напрямі.

Таким чином, поняття «обіг» слід виводити не тільки з Цивільного кодексу України, а й зі спеціального законодавства. Зважаючи на розбіжності в окремих законах точне визначення обігу дати неможливо, дана категорія потребує серйозного дослідження. Проте зводити обмеження цивільного обороту речей тільки до вчинення угод про передачу речі у власність іншої особи, які породжують зобов'язання, неприпустимо.

Література

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356 (з наступними змінами та доповненнями).
2. Про право власності на окремі види майна: постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 35. — Ст. 517 (з наступними змінами та доповненнями).
3. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 46. — Ст. 345 (з наступними змінами та доповненнями).
4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 36. — Ст. 299 (з наступними змінами та доповненнями).
5. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 10. — Ст. 60 (з наступними змінами та доповненнями).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1984. — додаток до № 51. — Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).

Анотація

Куций О. В. Щодо проблеми обмеження цивільного обороту речей. — Стаття.

У статті здійснюється аналіз правового забезпечення режиму обмеження цивільного обороту речей. Ціль дослідження полягає у встановленні особливостей обмеження цивільного обороту речей.

Ключові слова: речі, обіг.

Аннотация

Куций А. В. Относительно проблемы ограничения гражданского оборота вещей. — Статья.

В статье проводится анализ правового обеспечения режима ограничения гражданского оборота вещей. Цель исследования заключается в установлении особенностей ограничения гражданского оборота вещей.

Ключевые слова: вещи, оборот.

Summary

Kytsuy O. In relation to the problem of limitation of civil turn of things Ya. — Article.

This article is an analysis of the legal regime of restriction of civil turnover of things. The purpose of the study is to establish features limit civilian turnover of things.

Keywords: things, turn.